

Ключові слова: проценти, 3 процента річних, ст. 625 ЦК, відповідальність на порушення грошового зобов'язання, неустойка, збитки.

Keywords: interest, 3 percent per annum, art. 625 CC, liability for breach of monetary obligations, penalty, damages.

*Давидова Ірина Віталіївна,
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВОЧИНУ В УМОВАХ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Формування інформаційного суспільства, глобалізаційні та інтеграційні процеси зумовлюють необхідність удосконалення правового інструментарію торгового обігу, а відтак – перегляду низки вже відомих цивілістичних категорій, комплексного оновлення цивільно-правових норм, закріплених в Кодексі, що отримало назву «рекодифікації». В цьому контексті актуальним є розгляд питання щодо формування нової концепції «правочину», трансформації розуміння даного поняття.

Актуальності набувають проблеми, пов'язані з використанням інформаційних технологій при підготовці та укладенні правочинів. Аналіз практики свідчить про помітні зрушення в бік спрощення укладення правочинів. Зокрема, з'явилася можливість вчиняти договори та інші правочини в електронній формі, яка передбачає фіксацію умов угоди не на папері, а за допомогою електронних документів, ознайомлення з якими обов'язково має супроводжуватися використанням спеціального обладнання. Отже, виникає електронна форма правочину. В цей же час (вересень 2015 р.) спеціальним нормативно-правовим актом, а саме Законом України «Про електронну комерцію» [1] вводяться такі поняття, як «електронна торгівля», «електронний правочин», «електронний договір» тощо. Це певною мірою впливає на умови та порядок вчинення правочинів, визначення їх сторін, наслідки невиконання тощо, але, практично, не змінює саме розуміння їхньої сутності. Разом з тим, аналіз сформульованих понять дає можливість зробити висновок, що фактично, йдеться про правочини у традиційному їх розумінні, оскільки змінюється лише характер спілкування сторін, спрощення вимог до оформлення правочинів тощо.

Однак, внаслідок поширення інформаційних технологій (зокрема, таких як блокчейн) та програм (таких як «смарт-контракт» тощо) та їхніх відчутних

переваг, ведемо мову не лише про удосконалення порядку укладення правочину, а про зміну самого розуміння його сутності. Тобто наразі існує новий тип правочинів, що формується в інформаційному суспільстві, до якого, на нашу думку, мають бути віднесені правочини, котрі сутнісно пов'язані з використанням інформаційних технологій. Із врахуванням цієї їх особливості вони можуть іменуватися «ІТ-правочини» [2, с. 17].

В результаті проведеного комплексного дослідження [3] з даного питання робимо висновок про те, що нині концепція правочинів зазнала відчутних змін, фактично розділившись на два розгалуження: «традиційні правочини», які ґрунтуються на класичних засадах розуміння цієї категорії, і ІТ-правочини, котрі сутнісно пов'язані зі сферою буття та використання інформаційних технологій.

У свою чергу, доцільно розрізняти два види ІТ-правочинів:

- ІТ-правочини, тобто, ті правочини, що є діями суб'єктів цивільного права, але не можливі (не існують) поза ІТ-сферою взагалі, і які можуть бути вчинені за допомогою різних платформ (зокрема, платформи блокчейн), що за своєю природою є цивільно-правовим полем;

- традиційні за сутністю правочини, які пов'язані з ІТ, вчиняються за допомогою інформаційних технологій, сюди відносимо: електронні за формою правочини та такі, що пов'язані з використанням різного роду електронних засобів для їх вчинення.

Отже, в контексті рекодифікації цивільного законодавства вважаємо за необхідне врахувати наступні висновки під час формулювання оновлених положень Цивільного кодексу України в главі «Правочини»:

1. сформовано концепцію правочину та його недійсності в інформаційному суспільстві, сутність якої полягає у визнанні існування правочинів «традиційних», «перехідних» та «нових», що відображає особливості формування інформаційного суспільства та забезпечує ефективне використання інформаційних технологій при вчиненні правочинів, запобігання виникненню проблем, пов'язаних з юридичною кваліфікацією дій, вчинених з використанням систем розподіленого реєстру (типу блокчейн). При цьому, трактування дій, вчинених за допомогою платформи блокчейн, як ІТ-правочину повинно мати відповідний правовий механізм захисту прав учасників відповідних відносин, зокрема, концепції недійсності ІТ-правочинів. Практичне значення концепції полягає у тому, що вона може слугувати методологічним підґрунтям визначення наслідків недійсності правочинів відповідно до загальних принципів справедливості, розумності, необхідності відшкодування збитків, закріплених у чинному законодавстві;

2. ІТ-правочин – це дії суб’єкта цивільного права, що вчиняється у сфері застосування та/або за допомогою інформаційних технологій, і спрямовані на встановлення, зміну, припинення цивільних прав та обов’язків;

3. необхідним є виділення та законодавче закріплення нової особливої форми правочину – ІТ-правочину, що дало б змогу більш повно забезпечити права та законні інтереси учасників відповідних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
2. Давидова І.В. Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 40 с.
3. Давидова І.В. Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 486 с.

Ключові слова: концепція правочину, рекодифікація, традиційний правочин, електронний правочин, ІТ-правочин.

Keywords: transaction concept, recodification, traditional transaction, electronic transaction, IT-transaction.

Довгерт Анатолій Степанович,

*професор, доктор юридичних наук, член-кореспондент НАПрН України,
професор кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних
відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член
Робочої групи щодо рекодифікації (оновлення) цивільного законодавства
України*

ТЕОРЕТИЧНІ, ТЕХНІКО-ЮРИДИЧНІ ТА ІНШІ ПИТАННЯ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

На зламі століть і тисячоліттями є свідками глобальних приватноправових процесів. Дві геополітичні події стали їх каталізатором: розпад одного союзу (СРСР і соціалістичної системи) та зміцнення іншого союзу (ЄС). Наслідки цих процесів вже сьогодні можна порівнювати з надбаннями епох гласаторів, постгласаторів, національних кодифікацій XIX – XX ст.

Демонтаж СРСР привів до виникнення незалежних держав, які відмовилися від тотальної адміністративної системи та вибрали ринкові орієнтири. Для становлення ринкових відносин необхідно було відроджувати приватне право через створення відповідного законодавства, в основі якого – цивільні кодекси. Поставало питання якими вони мусять бути? У той же час